

Projektgruppe:

Holger Kjærgaard, Jesper Munksgaard,
Brian H. Boll og Lisbeth Nielsen

Marts 2016

Etik på opholdssteder

Perspektiver på etik
og dømmekraft på
opholdssteder

Behovet for flerstemmighed

– i et praksisfelt, der kalder på enstemmighed

Af Lisbeth Nielsen og Brian Boll

Det socialpædagogiske arbejde på opholdssteder er i hastig forandring i disse år. Pædagogerne oplever nye strømninger på opholdsstedet og møder nye krav til dem. Dels sker der et skift i målgruppen – det er en anden type børn og unge, der bliver anbragt, hvilket f.eks. betyder at misbrug og psykiatriske diagnoser i større grad er en del af pædagogernes hverdag.

En anden forandring er de krav pædagogerne møder i forhold til at dokumentere deres pædagogiske arbejde og opnå resultater. Det opleves i større grad nu end tidligere som en nødvendighed, da nye styringsformer i det offentlige har skabt større konkurrence på området.

Disse forandringer er eksempler på forhold, der potentielt sætter den socialpædagogiske praksis

under pres, idet pædagogerne skal håndtere en kompleks virkelighed med krav og forventninger fra flere sider. Artiklens tese er, at dette kan medføre en mere entydig måde at tænke, handle og kommunikere på, hvilket absolut kan være en fordel i flere henseender, men også er forbundet med risiko.

Artiklen ønsker således at vise, at de nævnte forhold potentielt øger risikoen for, det der i psykologien kaldes gruppetænkning, og at gruppetænkning kan svække det vi i artiklen har valgt at kalde den moralske sensitivitet og dømmekraft. Endelig ønsker vi med artiklen, at pege på følelsernes betydning som moralsk indikator, der kan hjælpe den moralske sensitivitet og dømmekraft på vej.

Baggrund for artiklen

Denne artikel bygger blandt andet på data, som er indsamlet gennem semistrukturerede kvalitative interviews med tre pædagoger på et opholdssted for børn og unge i Nordjylland (Kvale 2009:151). Alle interviews er gennemført på opholdsstedet, optaget og efterfølgende transskriberet. (Kvale 2009:203).

Faren ved at blive ligesom din kollega

Det virker logisk, at en beslutning, som mange personer har været med til at træffe, er bedre end en beslutning, som en enkelt træffer alene. Når pædagoger på et opholdssted skal beslutte hvilke tiltag, der laves overfor en ung, eller hvad der skal stå i en statusrapport, så bliver hele personalegruppen inviteret til at komme med input.

Den amerikanske professor i psykolog Irving Janis peger på, at det ikke altid er tilfældet. I særlige tilfælde kan gruppemedlemmernes påvirkning af hinanden føre til, at gruppens samlede intellekt ikke kommer i spil i situationer, hvor der skal træffes beslutninger. Janis kalder det

Janis arbejder i sin forståelse af gruppetænkning ud fra tre kategorier:

gruppetænkning (Jørgensen 2010: 145).

Spørgsmålet er, om denne gruppetænkning kan opstå i en personalegruppe på et opholdssted? En pædagog udtaler:

”Vi har et fælles værdigrundlag vi arbejder ud fra, men jeg har også været rundt i de andre afdelinger som vikar. Og det er en helt anden kultur faktisk, selvom vi én institution. Det er faktisk lidt sjovt.”

Der kan altså opstå en fælles forståelse. Senere taler pædagogen om, at når man kender hinanden i personalegruppen godt, så udvikles der uskrevne regler, som gælder i den afdeling.

Det er naturligt at en gruppe, der fungerer sammen over længere tid udvikler fælles normer, som man ikke stiller spørgsmålstejn ved. Dette er med til at styre gruppen og får indflydelse på den evne til at træffe gode beslutninger (Jørgensen 2010:146).

1. Foranledende betingelser for gruppetænkning

En betingelse er, at der udvikles en relativ sammenhængende gruppe, som møder en udfordrende kontekst (Jørgensen 2010:147). Et ek-

sempel på en udfordrende kontekst kan være pædagogernes oplevelse af, at målgruppen har ændret sig. Det er i større grad unge med diagnoser, der bliver anbragt. Et andet eksempel kan være det øgede fokus på opnåelse målene i

de unges handleplaner og dokumentation af dette. Pædagogerne udtrykker dette som eksempler på forandringer, der er sket i deres arbejde i løbet af de sidste år.

2. Symptomer på gruppetænkning

Et symptom er ifølge Janis at man kan være fastlåst i sin tænkning (Jørgensen 2010:150). De unges handleplaner, som pædagogerne er forpligtede til at arbejde med, kan risikere at udgøre en risiko for fastlåshed i tænkningen.

En pædagog nævner for eksempel, hvor vigtigt det er at arbejde med en fast struktur i arbejdet med de unge, og vi spørger så, hvordan de arbejder med det:

”Det gør vi skriftligt med en dagsbeskrivelse af dem – altså udpensling af den handleplan, som er baggrunden for alt, hvad vi laver heroppe – som socialrådgiveren har udarbejdet”

Citatet kan indikere fastlåst tænkning, hvor handleplanerne ureflekteret bliver styrende for pædagogernes handlinger. Den samme pædagog mener dog også, at der skal være plads til improvisation indimellem for at se, om de unge udvikler sig.

Et andet symptom er *pres for uniformitet blandt deltagerne* (Jørgensen 2010:150). En pædagog fortæller, at det kan være svært at tale om, hvordan man har det og dele sine ideer om, hvordan man fremadrettet arbejder med de unge:

”Man kan være bange for at blotte sig, måske... - eller gøre noget forkert...”

Det opleves ikke som nemt at dele personlige og faglige perspektiver, og faren er ifølge Janis, at hvis man som medlem i en gruppe underlægger sig selvcensur, så opstår der en fælles illusion om enstemmighed i personalegruppen. (Jørgensen 2010:150)

3. Symptomer på dårlige beslutningsprocesser

Et symptom, der tyder på dårlige beslutningsprocesser i gruppen, er at alternativerne ikke undersøges (Jørgensen 2010:151).

Et eksempel herpå kan være det, en pædagog kalder *”de uskrevne regler”*, der opstår i en personalegruppe, der over tid arbejder fast sammen om en gruppe anbragte unge. Dette kan ifølge pædagogen ske, når man kender hinanden rigtig godt. Så kan det virke irrelevant at undersøge de alternative muligheder.

Pædagogerne er i nogen grad bevidste om, at gruppetænkning kan opstå og må brydes. En pædagog siger:

”... derfor er det jo også pissesundt, at der kommer nogle studerende herud, eller at vi får nogle nye udefra, for ellers kan det godt blive ligesom på fodboldbanen”

På fodboldbanen kender spillerne hinandens faste pladser, og pædagogen mener, det svækker kvaliteten af det pædagogiske arbejde, hvis det bliver sådan på opholdsstedet. Han mener, de fælles faste forståelser skal brydes med undrende spørgsmål fra nye, der får *”de gamle”* til at reflektere over hvorfor.

Vi kan ud fra vores begrænsede undersøgelse ikke fastslå, at gruppetænkning finder sted – hverken på institutionen, hvor denne undersøgelse er lavet - eller generelt. De eksempler, vi har bragt, må blot forstås som ansatser til gruppetænkning. Vi kan dog, i kraft af den udvikling vi ser på området, og det øgede pres pædagogerne oplever fra flere fronter, være bekymrede for, om gruppetænkning ikke er en reel risiko, som pædagoger må være opmærksomme på.

Autoritativ tale

Artiklens overskrift er inspireret af den russiske litteraturteoretiker og sprogfilosof Mikhail Mikhailovitj Bakhtin (1895-1975). For Bakhtin var dialogen, og med denne flerstemmigheden (polyfonien), et helt grundlæggende princip for al udvikling. (Igland og Dysthe 2003:111) Overført til pædagogisk praksis betyder det, at forskellighed i holdninger og perspektiver er forudsætningen for en institution i udvikling.

Bakhtin skelnede mellem to former for diskurser; den "autoritative" og den "indre overbevisende". (Igland og Dysthe 2003:118). Den autoritative diskurs er kendetegnet ved en tale der forlanger at blive opfattet som sand og rigtig (Bakhtin 1981:342).

En følge af gruppetænkning kan i denne optik være en autoritativ diskurs. Altså en relativ entydig måde at forstå, tænke og tale om eksempelvis god socialpædagogisk praksis. Konsekvensen er, at nye medlemmer af et sådan pædagogiske team per automatik underlægges diskursen og dennes normer for god praksis, da der ikke gives plads til andet.

Den "indre overbevisende" er derimod den diskurs der udvikles, når pædagogen får mulighed for at gå i dialog med teamets og institutionens potentielt forskellige stemmer om hvad god praksis er. Herigennem kan pædagogen gøre andres tale til sin egen, skabe sin egen version, og forstå den i lyset af sin egen faglighed.

For Bakhtin var betydningen af flerstemmighed ikke kun et spørgsmål om udvikling men også etik. Bakhtin mente, at den autoritative tale i særlig grad risikerer at træde dialogen under fode, når den kommer fra personer der indtager en magt position. (Igland og Dysthe 2003:118) Det kunne for eksempel være den magt, pædagoger er givet for at løse den socialpædagogiske opgave på et opholdssted. Derfor har pædagoger et særligt ansvar for at sikre plads til flerstemmigheden i mødet med den unge.

En socialpædagogisk praksis præget af gruppetænkning og en deraf følgende autoritativ tale, er en praksis, hvor den moralske sensitivitet og opmærksomhed er svækket. Ved moralsk sensitivitet forstår vi en stadig og vedvarende fornemmelse for, hvornår der er noget på spil. Noget som behøver særlig moralsk opmærksomhed. I en sådan praksis lytter man ikke for alvor efter andre stemmer og opstår der vanskeligheder ligger tolkningsrammen klar. Her forstyrrer tvivlen ikke moralen og hermed øges risikoen for uhensigtsmæssig brug af magt.

Polyfoni som ideal

Slår man begrebet "polyfoni" op i Den Danske Ordbog betyder det:

"kunstfærdig musikalsk flerstemmighed hvor stemmerne indgår i harmonier samtidig med at de hver især udvikles selvstændigt med hensyn til melodi og rytme" (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)

Flerstemmighed kan således forstået udgøre et ideal for institutionskulturen. Man kan tilstræbe en kultur, der på en gang er harmonisk og samtidig rummer den forskellighed, der er forudsætningen for kvalificeret refleksion og stadig udvikling af dømmekraften.

Men det er lettere sagt end gjort. Idealet rummer på et indbygget paradoks. Harmoni og forskellighed går ikke uproblematisk op i hinanden. Når man som team skal rumme forskellige holdninger til praksis, er der ikke langt fra flerstem-

mighedens vellyd til det, der i musikken kaldes dissonans – altså en oplevelse af forskelligheden som mislyd og støj.

I en socialpædagogisk praksis, hvor der skal træffes vigtige beslutninger under pres, vil idealet opleves som en udfordring, og situationen vil kalde på enstemmighed og klare normer, da dette skaber tryk og letter beslutningsprocessen.

Derfor er det også almindeligt at have en række klare retningslinjer for, hvorledes visse situationer håndteres. Ikke desto mindre vil pædagogens valg af handling i sidste ende bero på dens dømmekraft. Pædagogen må på engang formå, at registrere de stemmer, der prøver at komme til orde (moralisk sensitivitet), og i forlængelse heraf handle hensigtsmæssigt under hensynstagen til stemmernes indbyrdes uoverensstemmelser. En kompleks udfordring.

Følelser som moralske indikatorer

Det er ikke ualmindeligt at forstå følelser som subjektive, private og dermed mindre professionelle. Det at udfolde sin dømmekraft og handle professionelt forbindes ofte med evnen til at forholde sig objektivt og nøgternt i situationen (Keinemans 2014:7). I denne forståelse er det institutionens principper og normer, frem for den enkeltes umiddelbare følelsesmæssige indtryk, der bør være styrende for den professionelle beslutning og handling.

Omvendt vil mange givetvis mene, at det vil virke afstumpet og robotagtigt, hvis ikke pædagogen handler autentisk og således har sig selv og sine følelser med i de valg og handlinger, der relaterer sig til den unge på det socialpædagogiske opholdssted (Keinemans 2014:8).

Dette er et par af pointerne i den hollandske filosof Sabine Keinemans' arbejde (Keinemans 2014). Hun har beskæftiget sig med følelsernes betydning for den moralske dømmekraft i hollandske socialrådgiveres arbejde. Keinemans påpeger med henvisning til Dewey (Dewey 1922) og Hartman (Hartman 2012) at følelser er relevante og legitime at inddrage i moralske beslutninger, da de ikke blot skal forstås som private

men som reaktioner, der relaterer sig til det, der erfares i situationen (Keinemans 2014:8). Følelserne kan forstås som indikatorer på, at noget moralsk relevant er på spil. Pædagogens moralske sensitivitet er således i høj grad afhængig af pædagogens evne til at registrere egne følelser og grundlæggende værdier.

Følelser kan altså forstås som stemmer, der søger at komme til orde, og som bør tages alvorligt i socialpædagogisk praksis.

Afrunding

Vi har i denne artikel interesseret os for det paradoks, pædagogen kan opleve i den socialpædagogiske praksis. Et paradoks, der kan opstå på grund af øgede krav til pædagogerne på opholdsstederne. Når pædagoger møder forventninger om klar (entydig) tale i forhold til såvel de unge, som de anbringende myndigheder opstår en risiko for gruppetænkning. Denne gruppetænkning er ikke forenelig med en institution i udvikling, da den ifølge Janis baserer sig på flerstemmighed. Så kunsten bliver på trods af stressorer, der opmuntrer til enstemmighed at værne om flerstemmigheden for sikre den moralske sensitivitet og dømmekraften.

Litteratur:

Bakhtin, Mikhail Mikhajlovitj (1982) *The dialogic imagination: Four essays by M.M. Bakhtin*. Red. M. Holquist. Oversat af C. Emerson og M. Holmquist. University of Texas Press

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=polyfoni> – lokaliseret 20.1 2016.

Iglund, Mari-Ann og Dysthe, Olga: Makhail Bakhtin og sociokulturel teori i Dysthe, Olga (2003): *Dialog, Samspil og læring*. Klim

Jørgensen, Bent Aage (2010): Irving Janis' begreb om gruppetænkning i Lading, Åse Høgsbro og Jørgensen, Bent Aage: *Grupper – om kollektivets bevidste og ubevidste dynamikker*. Frydenlund

Keinemans, Sabrina (2014): *Be Sensible: Emotions in Social Work Ethics and Education*. British Journal of Social Work. Juni 2014

Vidensformer på opholdssteder

Af Holger Kjærgaard, Jesper Munksgaard og Lisbeth Nielsen

At være pædagog på et opholdssted og bedrive pædagogik dér kan være en kompleks størrelse. Der er specifikke krav og opgaver, der skal løses af pædagogerne, og derfor må enhver pædagogisk institution overveje, hvilken måde man bedst opnår dette på. Det pædagogiske arbejde er dog kendetegnet ved, at der findes få sandheder men mange muligheder, og dermed bliver den faglige argumentation central. Den faglige argumentation kan gå i mange retninger, når man står i en konkret situation på et opholdssted og skal afgøre, hvad der er det bedste at gøre her og nu – det etisk rigtige – og i denne situation spiller værdier og menneskesyn en afgørende rolle, når der skal træffes afgørelse i et etisk dilemma.

Når man læser opholdssteders beskrivelser af dem selv på deres hjemmesider, bliver kompleksiteten i den pædagogiske praksis tydelig. For at nå målene anvendes mange forskelligartede metoder, og sammenhængen mellem disse og de

beskrevne værdier og menneskesyn kan virke uklar.

Der er altså forskellige vidensformer i spil i den pædagogiske praksis, og det er netop sammenhængen mellem disse, der er omdrejningspunktet for denne artikel. Vores tese er, at bevidsthed om forskellige vidensformer kan spille en rolle for pædagogernes dømmekraft – altså evne til at identificere et etisk dilemma og derefter afgøre, hvad der er det bedste/mest rigtige at gøre i situationen.

Aristoteles har beskæftiget sig med, hvordan man kan karakterisere og forstå forskellige vidensformer, og Carsten Pedersen har udviklet en model, hvor de præsenteres sammen, og det er denne model, vi har brugt som grundlag for vores analyse.

Først vil vi præsentere selve modellen. Derefter vil vi udfolde den analyse, vi har lavet af fire opholdssteders beskrivelse af dem selv på deres

hjemmeside. Vi har i vores valg at hjemmesider ikke nedlagt specifikke kriterier for udvælgelsen, da vi ikke har ønsket en bestemt type opholdssteder repræsenteret i undersøgelsen.

Vi er på baggrund af denne analyse ikke ude på at vurdere pædagogernes dømmekraft eller den pædagogiske praksis på opholdsstederne – vi har ikke besøgt institutionerne, så det siger sig selv, at vi hverken kan eller er interesserede i at vurdere dem. Vi forsøger blot at præsentere en analyse, der kan give anledning til refleksioner over sammenhænge mellem forskellige vidensformer og disses betydning for dømmekraft i institutionssammenhæng generelt.

Aristotelses vidensformer

Vi har i vores undersøgelse taget udgangspunkt i Carsten Pedersens model af Aristoteles forskellige vidensformer. (Pedersen 2006)

Viden som episteme - videnskabelig viden

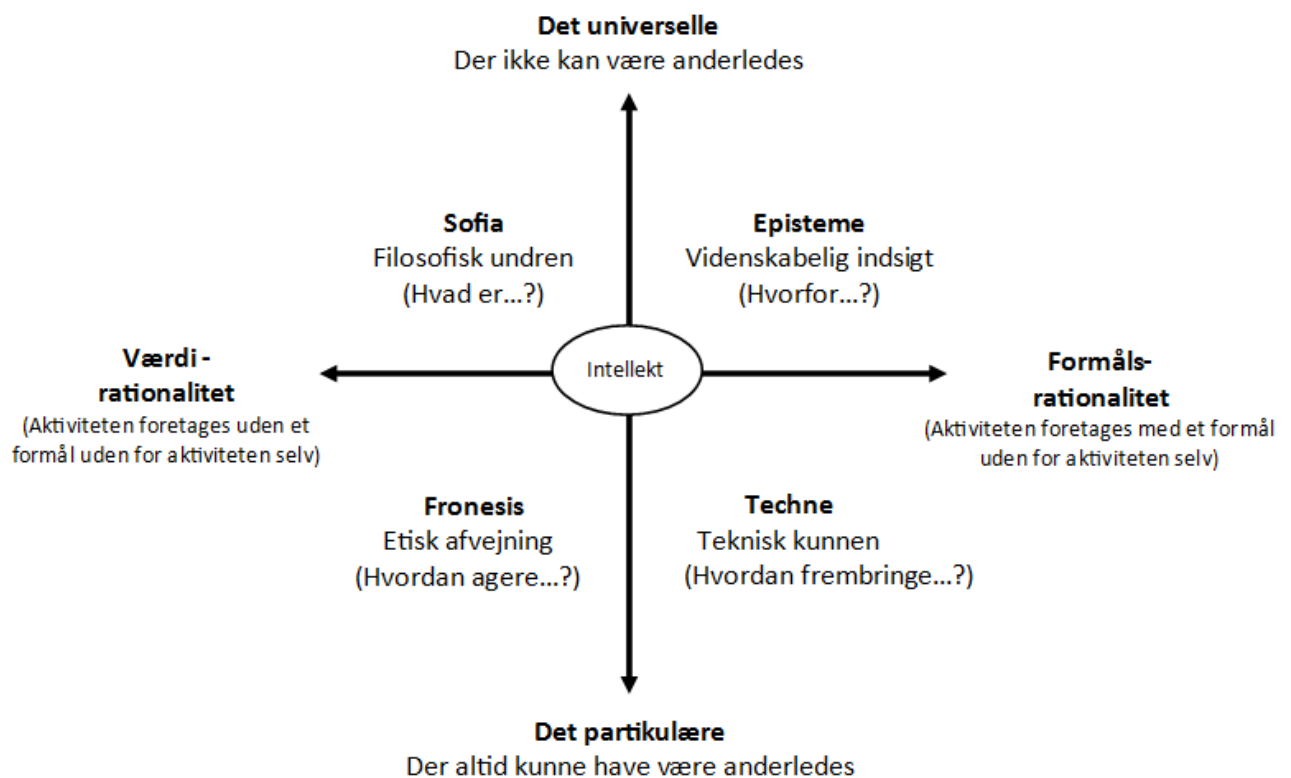
Episteme eller den videnskabelige viden er rettet mod at finde sandheden om fænomener, at fin-

de årsagssammenhænge og universelle forklaringer. Episteme er en teoretisk og abstrakt disciplin, forstået på den måde, at det er en betragtnende og begrundende tankevirksomhed.

Det skal opfattes som et intellektuelt blik for iagttagelse, analyse, begrebsudvikling og argumentation med henblik på at systematisere fænomener og sammenhæng mellem fænomener. Den videnskabelige viden er målrational i den forstand, at den søger at forstå, hvordan og hvorfor verden er indrettet som den er. (Pedersen 2006:44) Eksempler på epistemisk viden i opholdsstedernes regi, er psykologi, sociologi og antropologi.

Viden som sofia – filosofisk viden

Ordet sofia er græsk og betyder visdom og er altså filosofisk viden. Filosofien er en tankevirksomhed, der søger at belyse, hvad noget egentlig er set i lyset af det universelle (Pedersen 2006:50). Aristoteles bruger ordet "førsteprincipper" om grundlaget for videnskaben. Et førsteprincip som ikke i sig selv kan bevises (Aristo-

(Model efter Pedersen 2006:44)

teles 2000:155). Der er, ligesom hos episteme, tale om en teoretisk og universel viden.

Sofia beskæftiger sig med, hvad virkeligheden rummer ud over det konkret foreliggende. Det vil sige grundlæggende antagelser om livskvalitet, og hvad der er det gode liv. Desuden omhandler filosofiens domæne spørgsmålet om den menneskelige natur, og hvad et menneske dybest set er og skal blive til. Det betyder, at menneskesyn, dannelsesidealer og hvad der er dannelsens indhold, i bund og grund er filosofiske spørgsmål. I forhold til det pædagogiske arbejde er dette vigtigt at tage stilling til. Denne vidensform er værdiorienteret i modsætning til videnskabelig viden. Det vil sige viden om, hvad der vurderes til at have kvalitet, og hvad der bør søges fastholdt eller virkeliggjort.

Viden som techne – teknisk viden

Aristoteles skelnede mellem to forskellige handlinger: *poiésis* og *praxis*. *Poiésis* er knyttet til det at frembringe eller producere et bestemt resultat eller produkt. *Praxis* er derimod knyttet til etik og politik. Techne som vidensform er rettet mod *poiésis* (Gustavsson 2001:153), og er teknisk viden og færdigheder i at bruge hjælpemidler og standardiserede fremgangsmåder for at opnå et bestemt resultat. Det er derfor ligesom episteme formålsrationel.

Den tekniske vidensform søger, gennem bevidst manipulation, at påvirke fænomenerne, så de forventede og planlagte resultater opnås. En faglighed, der har sit udgangspunkt i techne, er dannet med henblik på frembringelse. For at frembringe et resultat må den professionelle have gjort sig tanker om resultatets form for derefter at bruge sin viden om midlerne til at nå til resultatet. Man kan tale om en instrumentel viden.

Dette kan ses i lyset af, hvad Foucault taler om i forbindelse med, at viljen til sandhed er viljen til magt og dominans. Magtudøvelsen søger at regulere og disciplinere liv - at indordne subjekterne til at fungere i effektive og selvregulerende produktionsapparater. Den form for magtud-

øvelse - *magten over livet* - bliver udøvet over individernes livsprocesser og opbygger kompetencer igennem institutioner som familien, skolen mv. (Foucault 1994:145).

Ifølge Foucault har straffen ændret karakter fra at være centreret om den rent kropslige afstraffelse til i stigende grad at handle om styring og kontrol af sjælen. Den direkte trussel om straf blev afløst af, at individerne internaliserede samfundets normer og udøvede kontrollen over sig selv og hinanden.

”Den juridiske rationalitet er gradvist og effektivt blevet erstattet af eller suppleret med en langt bredere, dybere, mere varieret og mere omfattende form for rationalitet” (Flyvbjerg 1991:111).

Set på den måde kan techne forstås som allestedsnærværende og dynamiske strategier for magt og strategisk nyttevirkning.

Viden som fronesis – praktisk visdom

Hvor techne knytter sig til frembringelse, er fronesis en vidensform, som knytter sig til menneskets etiske og politiske liv. Det er en praktisk-etisk klogskab¹, som drejer sig om at opøve kompetence til at vurdere, hvad der er godt og ondt for mennesker.

Fronesis er at udvikle etisk dømmekraft og vurderingsevne i sociale situationer; at kunne fortolke sociale situationer ved at overveje og afveje de værdier og interesser, der er på spil. Gennem dette er det muligt at opnå færdighed i at udføre kloge handlinger, altså at opnå etisk duelighed. Denne praktiske klogskab opnås dels gennem egne erfaringer og dels gennem samværet med erfarne mennesker, som har kendskab til, hvordan man skal forholde sig til de forskellige sociale situationer. Praktisk klogskab består i at kunne møde konkrete situationer med lydhørhed og fantasi.

¹ Aristoteles skelner mellem viden, kyndighed, klogskab, indsigt og visdom. Hvor kyndighed knytter sig til techne og til rationel produktionsberedskab, knytter klogskab sig til fronesis og handlingsdispositioner (Gustavsson 2001:162)

Den amerikanske filosof Donald Schön taler om en viden i handling og en nærmest intuitiv eller kunstnerisk evne til refleksion i handling, som han finder hos erfarne professionsudøvere. (Schön 2001:52). Erfarende praktikere bærer ikke primært deres viden som en eksplicit formuleret viden, men snarere som et mere eller mindre før-bevidst handlingspotentiale. På fleksibel vis forstår den erfarne professionsudøver at aktivere og kombinere denne viden med henblik på at løse konkrete problemstillinger i specifikke situationer.

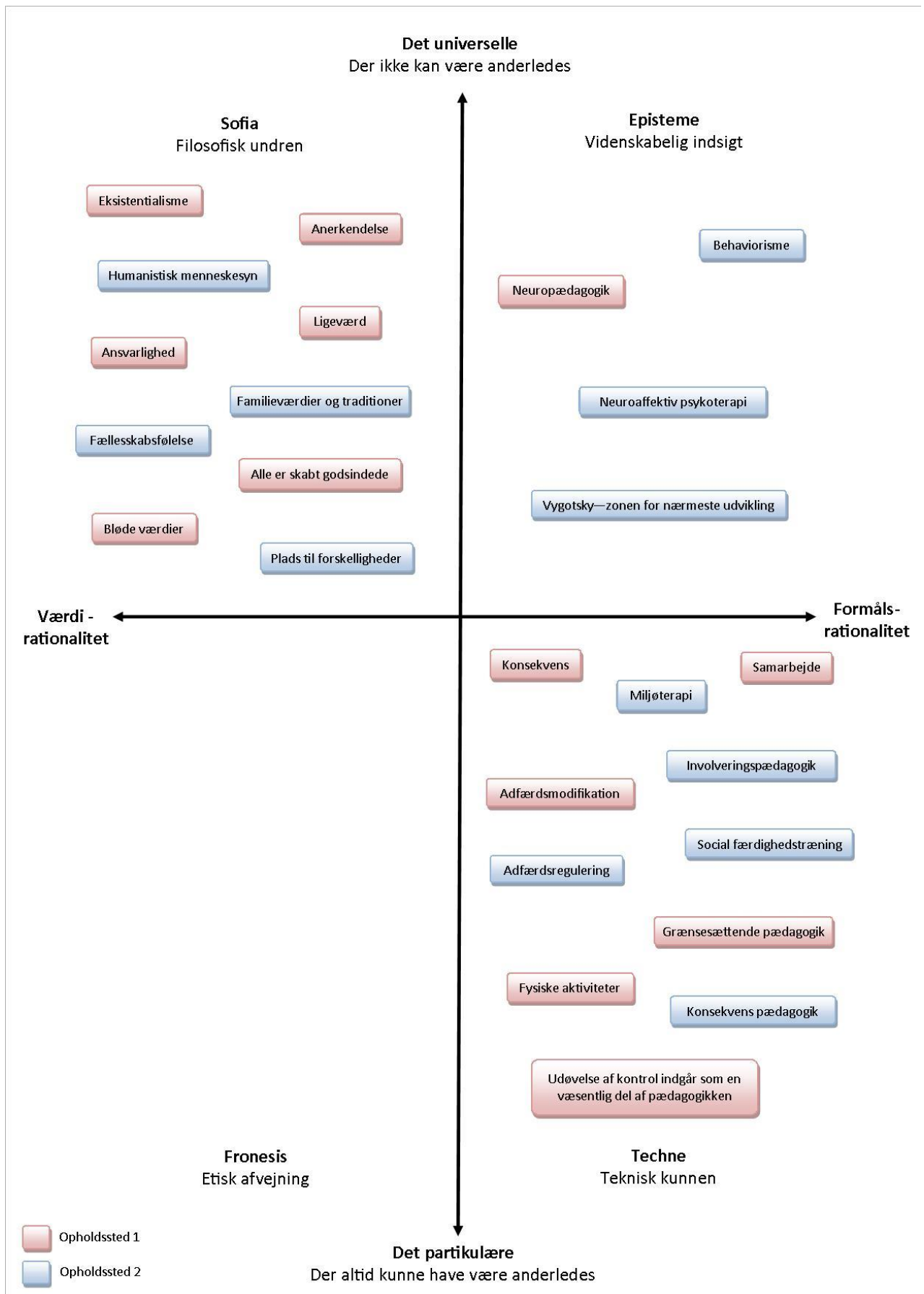
Schön taler om, at efterhånden som professionsudøvere har gjort sig erfaringer og at praksis bliver til rutine, så bliver *viden – i – handling* mere og mere ubevidst og spontan. (Schön 2001:61). På den anden side sker det også, at professionsudøveren reflekterer over sin praksis, mens vedkommende er i færd med udøvelse af sin praksis - det vil sige en *refleksion - i - handling*. I det professionelle arbejde på opholdsstederne giver denne *refleksion – i - handling* mu-

lighed for udvikling af ny viden, såfremt refleksionen bliver ekspliciteret og fællesgjort.

I vores undersøgelse har vi brugt ovenstående begreber til at analysere de udvalgte opholdssteders beskrivelse af den førte pædagogik. Vi har undersøgt, hvilke vidensformer opholdsstederne typisk trækker på, og om der er en sammenhæng mellem specielt opholdsstedets sofia, episteme og den techne, der bliver beskrevet.

Vidensformerne i praksis

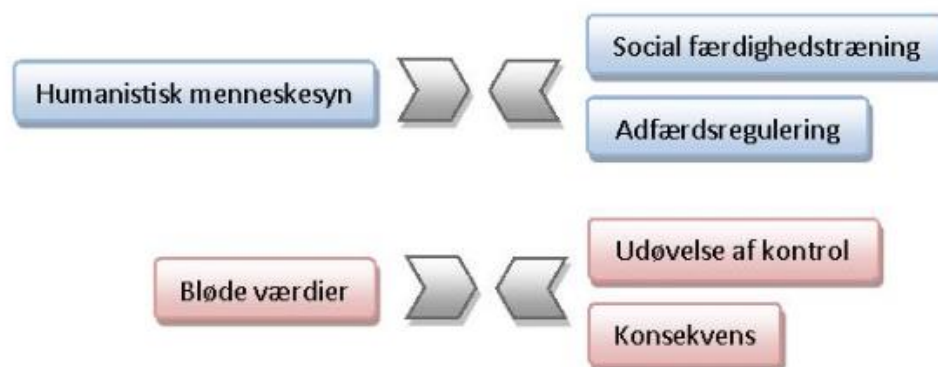
Baggrunden for hele dette projekt er overordnet vores interesse i udøvelse af etisk duelighed på opholdssteder – i modellen beskrevet som *fronesis*. *Fronesis* må ud fra modellen forstås sammen med de andre vidensformer. Derfor har vi lavet en analyse, hvor vi har set på, hvordan opholdsstedernes beskrivelser af sig selv placerer sig indenfor de forskellige vidensformer. Vi har analyseret fire opholdssteders beskrivelser af sig selv, men for overskuelighedens skyld, er der i nedenstående model kun medtaget to opholdssteder:

Opholdsstedernes menneskesyn, værdier og dannelsesidealer udtrykkes gennem sofia. Opholdsstedets sofia kan være udtryk for, hvordan opholdsstedet forstår sin opgave. Handler det om at lære den unge samfundets normer, så den unge kan fungere som borger i samfundet? Eller er udgangspunktet for den pædagogiske indsats den unges behov, interesser og muligheder, der giver den unge mulighed for at udfolde sig som et unikt individ? Opholdsstedets sofia kunne også være at danne den unge til aktivt medborgerskab og dermed indgå i et dialektisk forhold til sig selv og omverdenen.

Uanset hvilken sofia opholdsstedet har, kunne man forvente en klar sammenhæng mellem dette og opholdsstedets techne – altså de metoder opholdsstedet anvender i deres praksis.

Denne sammenhæng er dog ikke umiddelbar, i de beskrivelser vi har analyseret. Metoderne har deres udspring i vidt forskellige teoretiske områder. Nogle af metoderne er for eksempel læringsteoretiske metoder, som har sin rod i behavioristisk psykologi og har adfærdsmodifikation som målsætning. Disse metoder kan virke i uoverensstemmelse med opholdsstedernes sofia:

Betyder disse tilsyneladende modsætninger manglende sammenhæng i den pædagogiske praksis på opholdsstedet? – Nej ikke nødvendigvis. En påstand kunne være, at modsætninger mellem sofia og techne kan være et udtryk for en sammenhængende praksis, hvis der er stor grad af episteme og fronesis til stede.

Hvis opholdsstederne har en stor videnskabelig indsigt, vil dette kunne forklare valg af vidt forskellige metoder, og koblet med etisk duelighed vil den konkrete pædagog være i stand til at vælge de bedste metoder i forhold til den konkrete kontekst.

En metode (techne), der isoleret set er objektgørende (adfærdsmodifikation), kan således godt tjene det gode liv (sofia), såfremt den anvendes med indsigt, praktisk klogskab (fronesis). Grundlæggende viden (episteme) om metodens oprindelse og indbyggede betragtning af mennesket kvalificerer yderligere pædagogens forudsætninger for at anvende metoden hensigtsmæssigt.

Med andre ord vil man altså skulle have en stor indsigt i videnskabelig viden (episteme) for at kunne udvælge specifikke metoder (techne), der er etisk forsvarlige (fronesis) og i sammenhæng med opholdsstedets overordnede menneskesyn og værdier (sofia).

En forudsætning er så, at alle fire vidensformer er veludviklede på opholdsstedet. Dette har vi ikke kunnet få øje på i de nærværende beskrivelser, som opholdsstederne har lavet, og som vi

har analyseret - men dette er selvfølgelig ikke et udtryk for, at de ikke findes i opholdsstedernes praksis.

Det er heller ikke vores formål at pege fingre af nogle, men vi vil blot et eksempel på, hvordan man med Aristoteles' vidensformer kan forsøge

at forstå, hvad der skal være til stede for at kunne sikre en god etisk praksis på opholdssteder.

Hvis vores forestillinger om sammenhænge mellem vidensformerne holder stik, vil det betyde, at medarbejdere på opholdssteder ikke alene må være optagede af at udvikle institutionens værdigrundlag og afklare institutionens menneskesyn, eller udvælge de mest brugbare metoder med et særligt mål for øje. Medarbejderne må også tilegne sig viden om, hvilken videnskabelig viden der for eksempel ligger bagved de valgte metoder for at kunne vurdere om og hvordan de stemmer overens med værdierne eller menneskesynet. Disse overvejelser kunne også beskrives på opholdsstedernes hjemmesider.

Derudover må medarbejdere træne deres etiske duelighed – altså evnen til at få øje på og kunne fortolke sociale situationer ved at overveje og afveje de værdier og interesser, der er på spil. Hvordan dette gøres bedst i pædagogisk praksis, kan vi ikke give et muligt svar på ud fra denne analyse. Dette vil sandsynligvis også variere fra et opholdssted til et andet. Dette kunne dog være et interessant emne for et kommende projekt.

Litteratur:

Flyvbjerg, B.(1991): *Rationalitet og magt*. Bind 1. kap. 4 – 6. Akademisk forlag

Foucault, Michel (1994): *Viljen til Viden – Sexualitetens historie 1*. Det Lille Forlag

Pederen, Carsten i Hørdam, Britta. og Pedersen, Carsten (2006): *Vidensformer – Pædagogik – Sundhed*. Gads forlag

Schön, D.A.(2001): *Den reflekterende praktiker*. Klim

Gustavsson, B. (2001): *Vidensfilosofi*. Klim
Oltedal og Hutchinton (2006): *Modeller i socialt arbejde*. Gyldendal Akademisk